

ISABEL
ALLENDE

JAAPANI
ARMUKE

Hispaania keelest tõlkinud Kai Aareleid

Originaali tiitel:
Isabel Allende
El Amante Japonés
Penguin Random House Group

© Isabel Allende & Penguin Random House Group, 2015

Tõlge eesti keelde © Kai Aareleid ja Tänapäev AS, 2017

Toimetanud ja korrektuuri lugenud Inna Lusti
Kujundanud Virge Ilves

ISBN 978-9949-85-153-9
www.tnp.ee

Trükitud AS Greif trükikojas

*Minu vanematele, Panchitale ja Ramónile,
elutarkadele vanainimestele.*

*Oh peatu sa, mu tabamatu armu vari,
sa kalleim kaju, mis mul lummand meeie,
sa kaunis ulm, mis eest läen rõõmsalt surma teele,
õrnmagus meeiepete, mis teind kurvaks elu.*

SOR JUANA INÉS DE LA CRUZ

LARK HOUSE

Kui Irina Bazili 2010. aastal Berkeley äärelinnas Lark House'is tööle hakkas, oli ta kahekümne kolme aastane ega hellitanud elu suhtes erilisi illusioone, sest oli viieteistkümnest eluaastast alates linnast linna triivitud ja töökohti vahetanud. Ta ei osanud aimatagi, et leiab endale selles vanadekodus täiusliku niši ja on järgmised kolm aastat niisama õnnelik kui oli lapsepõlves, enne kui saatus vahele segas. Lark House oli asutatud 20. sajandi keskpaigas eesmärgiga pakkuda väarikat eluaset tagasihoidliku sissetulekuga vanainimestele ning oli teadmata põhjusel algusest peale tõmmanud ligi vasakpoolseid intellektuaale, veidrikke ja teisejärgulisi kunstnikke. Aja jooksul oli asutus läbi teinud mitmeid muutusi, kuid endiselt võeti seal igalt asukalt tasu vastavalt tema sissetulekule, selleks et – vähemalt teoreetiliselt – luua teatavat sotsiaalset ja rassilist mitmekesisust. Tegelikult olid kõik valged ja keskklassist ning mitmekesisus koosnes vabamõtletajatest, vaimsetel otsingutel olijatest, ühiskonna- ja keskkonnaaktivistidest, nihilistidest ja üksikutest hipidest, kes San Francisco lahe piirkonnas veel elus olid.

Esimesel töövestlusel andis kogukonna direktor Hans Voigt Irinale mõista, et ta on sedavõrd vastutusrikka ametikoha jaoks liiga noor, aga kuna neil on kiiresti vaja täita vaba ametikoht hooldusosakonnas, võiks ta jääda asendajaks, kuni leitakse kee-

gi sobivam. Irina arvates võinuks sedasama öelda mehe enda kohta: ta nägi välja nagu enneaegu kiilanev pontsakas poisike, kellele sedasorti asutuse juhtimine ilmselgelt üle jõu käib. Ajapikku sai Irina aru, et esimene mulje Voigtist oli kauguse ja kehva valguse tõttu petlik: tegelikult oli ta viiekümne nelja aastane ja oli osutunud suurepäraseks juhiks. Irina kinnitas, et puuduvaid õpinguid hüvitavad tema enam kui rikkalikud kogemused vanurite kohtlemises sünnimaal Moldovas.

Töölesoovija uje naeratus sulatas direktori südame, too unustas soovituskirjagi küsida ning hakkas selle asemel loetlema töökohustusi, mille sai lühidalt kokku võtta: teise ja kolmanda taseme asukatel elu lihtsamaks teha. Irina ei töötaks mitte ühegi esimese astme asukaga, sest nood elavad iseseisvat elu nagu kortermaja üürnikud, samuti mitte neljanda astmega, mida kutsuti asjakohaselt Paradiisiks, kuna sealsed elanikud ootasid üleviimist taevasse, veetsid suurema osa ajast tukkudes ega vajanud seda laadi teenuseid, mida tema pidi pakkuma. Irina ülesandeks oli käia vanadekodu asukatega kaasas arstide, advokaatide ja raamatupidajate juures, aidata neid ravikindlustuse blankettide ja maksudeklaratsioonide täitmisel, viia neid sisseoste tegema ja muud seesugust. Tema ainuke seos Paradiisi elanikega oli nende matuste korraldamine, kuid selle tarvis, sõnas Hans Voigt, antakse talle iga kord eraldi juhtnöörid, kuna surijate soovid ei ühtinud mitte alati nende kodakondsete soovidega. Lark House'i asukate seas valitses religioosne mitmekesisus, mis muutis matused üpris keeruliseks oikumeeniliseks kombetalituseks.

Voigt selgitas, et ainult hooldus- ja meditsiinipersonal peab kandma vormirõivaid, ent ülejäänutele kehtivad kirjutamata reeglid, riietuses tuleb alati juhinduda austusest ja heast maitsest. Näiteks Malcolm X-i pildiga T-särk, mis Irinal seljas oli, on

selles asutuses kohatu, ütles Voigt empaatiliselt. Tegelikult ei olnud pildil mitte Malcolm X, vaid Che Guevara, aga Irina jättis selle ütlemata, kuna oletas, et vaevalt on Hans Voigt kuulnud geriljapealikust, keda veel pool sajandit pärast tema kangelastegusid Kuubas ikka veel kummardati ja kel oli käputäis radikaalidest järgijaid ka Berkeleys, kus Irina elas. See särk oli maksnud kaltsukas kaks dollarit ja oli peaaegu uus.

“Siin territooriumil ei suitsetata,” hoiatas direktor.

“Ma ei suitseta ega joo, härra.”

“Kas teie tervis on korras? See on vanainimeste hooldamisel oluline.”

“Jah.”

“Kas on midagi olulist, mida ma peaksin teie kohta teadma?”

“Ma olen *fantasy*-romaanide ja videomängude andunud austaja. Teate küll: Tolkien, Neil Gaiman, Philip Pullman. Ja lisatööna pesen ma koeri, aga see võtab ainult mõne tunni.”

“Mis te vabal ajal teete, on teie enda asi, preili, peaasi, et töö ajal tööle keskendute.”

“Muidugi. Härra, kuulge, kui te annate mulle võimaluse, siis küll te näete, kui hästi ma vanade inimestega hakkama saan. Te ei kahetse,” ütles Irina teeseldud enesekindlusega.

Kui ametlik töövestlus oli läbi, näitas direktor talle territooriumi, mis pakkus peavarju umbes kaheksaja viiekümnele asukale keskmise vanusega kaheksakümmend viis eluaastat. Lark House oli kunagi olnud ühe šokolaaditöösturi võrratu valdus, mille too oli linnale annetanud ning jätnud ka helde summa selle ülalpidamiseks. Valdus koosnes peamajast, toretsevast häärberist, kus asusid kontor, ühiskondlikud ruumid, raamatukogu, söögisaal ning ateljeed, ja hulgast sindelmajadest, mis sobisid kenasti kokku näiliselt metsiku, ent tegelikkuses terve aednike

armee poolt korralikult hooldatud pargiga. Hooned, kus asusid omaette korterid ning teise ja kolmanda astme asukate eluruumid, olid omavahel ühendatud laiade galeriidega, mis kaitsesid seal liikuvaid ratastoole tujukate ilmastikuolude eest, kuid mille klaasitud seinad pakkusid vaadet loodusele – parimat tröösti mis tahes vanuse hädadele. Paradiis, eraldiseisev betoonhoone, oleks paistnud täiesti kohatu, kui see poleks olnud üleni luuderohu kasvanud. Raamatukogu ja mängude saal olid lahti nii ööl kui päeval, ilusalong töötas paindliku graafikuga ning neile, kes tulevikult ikka veel meeldivaid üllatusi ihkasid, pakkusid ateljeed mitmesuguseid tunde maalimisest astroloogiani. Unustatud Esemete Poes, nagu oli kirjas ukse kohal rippuval sildil, kauplesid vabatahtlikest daamid rõivaste, mööbli, ehete ja muu varandusega, millest asukad olid loobunud või mille lahkunud olid endast maha jätnud.

“Meil on suurepärane kinoklubi. Kolm korda nädalas näitame raamatukogus filme,” ütles Hans Voigt.

“Mis laadi filme?” küsis Irina lootuses, et tegu on vampiirilugude või ulmekatega.

“Filmid valib välja komitee ja nad eelistavad krimifilme, eriti meeldivad neile Tarantino omad. Siin valitseb teatav vägivallalummus, aga olge mureta, nad saavad aru, et tegemist on fiktsiooniga ja näitlejad astuvad elu ja tervise juures üles teistes filmides. Nimetagem seda ohutusventiiliks. Nii mõnigi meie kostiline fantaseerib kellegi tapmisest, enamasti mõne oma pereleliikme tapmisest.”

“Mina ka,” sõnas Irina kõhklematult.

Arvates, et tüdruk teeb nalja, naeris Voigt rahulolevalt. Ta hindas naljasoont oma töötajate juures peaaegu niisama palju kui kannatlikkust.

Pargi iidsete puude vahel silkasid vabalt ringi oravad ja tava-
tu hulk hirvesid; Voigt selgitas, et emased tulevad sinna poegi-
ma ja hoolitsevad seal vasikate eest, kuni need omapäi hakkama
saavad, lisaks on maavaldus ka omamoodi linnukaitseala, eriti
lõokestele, kelle järgi asutus on ka nime saanud: Lark House,
Lõokeste Maja. Strateegilistesse paikadesse oli paigutatud hulk
kaameraid, et jälgida loomi nende looduslikul asualal, ja muu-
hulgas ka vanainimesi, kes võivad ära eksida või kellega võib
õnnetus juhtuda, ehkki Lark House'is ranged turvameetmed
puudusid. Päevasel ajal oli värav lahti ja territooriumil käis ringi
kõigest paar relvastamata valvurit. Neist kahest pensionile jää-
nud politseinikust, üks seitsmekümne, teine seitsmekümne nel-
ja aastane, piisas täiesti, sest missugune röövel oleks raisanud
aega rahast lagedate vanainimeste peale. Voigt ja Irina möödu-
sid paarist ratastoolis naisest, salgast, kel olid kaasas molbertid
ja värvikohvrid vabaõhu maalitunni tarvis, ja mõnest kostili-
sest, kes jalutasid niisama vaevatud olemisega koeri, kui nad ise.
Maavaldus piirnes lahega ja tõusu ajal võis sõita kajakiga, nagu
seda tegid mõned asukad, keda vana ea vaevused polnud veel
liikumisvõimetuks muutnud. “Küll mulle meeldiks nii elada,”
ohkas Irina ja hingas sügavalt sisse mändide ja loorberipuude
magusat lõhna. Ta ei saanud jätta võrdlemata seda meeldivat
ümbrust räpaste urgastega, kus ta viieteistkümnendast eluaas-
tast peale oli elanud.

“Ja lõpuks, preili Bazili, pean mainima kahte kummitust,
sest kindlasti on see esimene asi, millest meie Haiti päritolu töö-
tajad teile räägivad.”

“Ma ei usu kummitusi, härra Voigt.”

“Palju õnne! Mina ka mitte. Lark House'i kummitused on
roosa looriga noor naine ja kolmeaastane lapsuke. Naine on
šokolaaditöösturi tütar Emily. Vaene Emily suri kurbuse kätte,

kui tema poeg 1940. aastate lõpul tiiki uppus. Pärast seda jättiski tööstur maja maha ja asutas Lark House'i Fondi.”

“Kas poiss uppus sinnasamasse tiiki, mida te mulle näitaksite?”

“Sinna jah. Aga minu teada ei ole seal mitte keegi teine surma saanud.”

Õige pea pidi Irina oma arvamust kummitustest muutma, kuna sai aru, et paljusid vanainimesi saatsid nende surnud lähedased kogu aeg; Emily ning tema poeg polnud seal sugugi ainukesed vaimudest kostilised.

Järgmise päeva varahommikul saabus Irina tööle oma parimates teksades ja tagasihoidliku T-särgiga. Ta sai aru, et Lark House'is valitses pingevaba õhustik, mis siiski ei kaldunud hoolitusse: see paistis pigem ülikoolilinnakuna kui vanadekoduna. Toit oli niisama hea kui mis tahes California restoranis, võimaluste piires orgaaniline. Koristajad tegid tõhusat tööd ning hooldajad ja õed olid just nii rõõmsameelsed, kui sellistes oludes oodata võiks. Mõne päevaga õppis ta ära oma kolleegide ja hoolealuste nimed ja maaniad. Hispaania- ja prantsuskeelsed fraasid, mis ta oli suutnud meelde jätta, aitasid tal võita personali poolehoidu, nad olid enamjaolt pärit Mehhikost, Guatemalast ja Haitilt. Nende palk polnud küll selle raske töö vääriks, aga ainult üksikud kõndisid ringi mossis nägudega. “Mammisid tuleb veidi poputada, aga neid tuleb alati kohelda austusega. Sama lugu papidega, aga neid ei tasu suurt usaldada, sest nemad kipuvad pahandust tegema,” andis nõu Lupita Farías, jäsa- ja olmeegi kuju näoga naisterahvas, kes oli koristusp personali eesotsas. Kuna ta oli töötanud Lark House'is kolmkümmend kaks aastat ja pääses kõikidesse tubadesse, tundis ta lähedalt

kõiki asukaid, teadis nende elust, aimas, mis neil viga on, aitas neid kurvastuses.

“Ettevaatust depressiooniga, Irina. See on siin väga tavaline. Kui märkad, et keegi on omaette, või väga kurb, jääb ilma põhjusega voodisse või ei söö, tule ütle mulle, eks ole?”

“Ja mis sa siis teed, Lupita?”

“Oleneb olukorrast. Silitan neid, see meeldib neile alati, sest vanainimestel pole kedagi, kes neid puudutaks, ja meelitan nad mõnd telesarja vaatama, mitte keegi ei taha ju enne surra, kui on lõpu ära näinud. Mõned leiavad lohutust palvetamisest, aga siin on palju ateiste ja nemad ei palveta. Kõige tähtsam on neid mitte üksi jätta. Kui mind pole käepärast, kutsu Cathy, tema teab, mida teha.”

Teise astme asukas doktor Catherine Hope oli esimene inimene, kes Irinale kogukonna poolt tere tulemast ütles. Kuuekümne kaheksa aastasena oli ta kõige noorem asukas. Sestpeale, kui ta ratastooli jäi, oli ta valinud abi ning seltskonna, mida pakkus Lark House, kus ta oli nüüdseks elanud paar aastat. Selle ajaga oli temast saanud selle asutuse hing.

“Vanurid on maailma kõige lõbusamad inimesed. Nad on palju elanud, ütlevad, mida tahavad, ja teiste arvamus ei lähe neile raasugi korda. Siin ei hakka kunagi igav,” rääkis ta Irinale. “Meie asukad on haritud inimesed ja kui nad on hea tervise juures, õpivad ja katsetavad nad muudkui edasi. Siinne kogukond virgutab neid ja aitab vältida vanaduse kõige hullemat nuhtlust: üksildust.”

Irina teadis Lark House'i elanike edumeelsusest juba leheudistest. Ootejärjekord oli mitu aastat, ning see oleks olnud veelgi pikem, kui osa kohataotlejaid poleks enne ära surnud, kui nende kord kätte jõudis. Sealsed vanainimesed olid elav tõestus selle kohta, et vanadus, kõigile piiravatele teguritele vaatama-

ta, ei takista inimest lõbutsemast ja täiel rinnal elu nautimast. Mitmed neist, liikumise Vanurid Rahu Eest aktiivsed liikmed, suundusid igal reede hommikul tänavale, avaldama meelt maailma hälvete ja ülekohtu vastu, iseäranis nende, mida pani toime Ameerika impeerium ja mille eest nad end vastutavana tundsid. Need aktivistid, kelle seas oli ka üks saja ühe aasta vanune daam, kogunesid oma keppide, käimisraamide ja ratas- toolidega politseijaoskonna esise platsi põhjanurgas, lehvitasid sõja või ülemaailmse soojenemise vastaseid plakateid, samal ajal kui kaaskodanikud avaldasid oma toetust autosignaalidega või andsid allkirju palvekirjadele, mida need raevukad vanainimesed neile nina alla torkasid. Rohkem kui korra oli neid näidatud telekas, samal ajal kui politseinikud end naerualuseks tegid, püüdes neid laiali ajada pisargaasi ähvardustega, mis kunagi teoks ei saanud. Ilmselge liigutusega oli Voigt näidanud Irinale mälestustahvli üheksakümne seitsme aastasele muusikule, kes oli surnud 2006. aastal Iraagi sõja vastase meeleavalduse ajal insuldi kätte, päise päeva ajal ja saapad jalas nagu võitlejale kohane.

Irina oli üles kasvanud Moldova külas, mille elanikkond koosnes vanainimestest ja lastest. Kõigil puudusid hambad, esimestel sellepärast, et need olid kasutamisest ära kulunud, teistel sellepärast, et piimahambad vahetusid jäävhammaste vastu. Ta mõtles vanavanematele ja nagu viimastel aastatel tihti, tundis kahetsust, et oli nad hüljanud. Lark House'is avanes tal võimalus anda teistele seda, mida ta polnud saanud anda neile; selle mõttega asuski ta hoolitsema nende eest, kes tema hoole alla anti. Peagi võitis ta kõigi, sealhulgas mõnede iseseisvate, esimese astme omade südamed.

Alma Belasco oli algusest peale tema tähelepanu äratanud. Teiste naiste seast eristus ta aristokraatliku hoiaku ja otsekui

magnetvälja poolest, mis eraldas teda kogu muust inimkonnast. Lupita kinnitas, et Belasco ei sobi Lark House'i ega pea seal kaua vastu: õige pea tuleb talle järele seesama autojuht, kes oli ta Mercedes-Benziga kohale toonud, ja viib ta uuesti ära. Ja ometi kuud möödusid ja seda ei juhtunud. Irina jälgis Alma Belascot üksnes kaugelt, sest Hans Voigt oli käskinud tal keskenduda teise ja kolmanda astme omadele ja mitte lasta iseseisvatel oma tähelepanu kõrvale juhtida. Irinal oli rohkem kui küllalt tööd sellega, et hoolitseda oma uute klientide – neid ei tohtinud nimetada patsientideks – eest ja õppida oma uue ameti üksikasju. Osana oma õppest tuli tal vaadata hiljutiste matuste videoid: budistist juudi naine ja pattu kahetsev agnostik. Alma Belasco omakorda poleks Irinat märganudki, kui asjaolud ei oleks teinud Irinast korraks selle kogukonna kõige kõmulisemat tegelast.